بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب کار و تمرین مطالعات اجتماعی

پایه هفتم

دوره اول متوسطه

سید هاشم موسوی رسولی
محمد رضائی
جواد مقیمیان

آفرنگ

درس ۲۴
دانش و هنر در ایران باستان

درسنامه

پیشرفت های ایرانیان در دانش، هنر و معماری، جلوه‌هایی از شکوه و عظمت تمدن کهن ایران است. زبان و خط اساس گسترش این دانش بوده است.

زبان پارسی (فارسی)

از هنگام استقرار اقوام آریایی در سرزمین ایران، زبان فارسی زبان گفتاری و نوشتاری مردم این سرزمین بوده است و نویسندگان و شاعران زیادی به این زبان نوشته و سروده‌اند.

تغییرات زبان فارسی در دوره‌های مختلف تاریخی

زبان دورهٔ هخامنشیان	زبان دورهٔ اشکانیان و ساسانیان	زبان دورهٔ اسلامی	زبان رسمی امروز
«پارسی باستان»	«پارسی میانه» یا «پهلوی»	«فارسی دری»	«فارسی دری»

اصل **۱۵ قانون اساسی** می‌گوید:

زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس در کنار زبان فارسی آزاد است.

خط

قبل از مهاجرت آریایی‌ها، تمدن‌های باستانی ایران همچون ایلام، صاحب خط بوده‌اند.

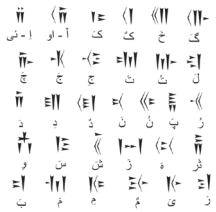
خط
- دورهٔ هخامنشیان ← خط میخی
- دورهٔ اشکانیان و ساسانیان ← خط پهلوی

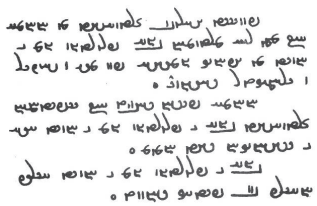
نکته

هخامنشیان «خط میخی» را از اقوام بین‌النهرین اقتباس کردند. کتیبه‌های به جامانده از این دوره در بیستون و تخت‌جمشید به زبان پارسی باستان و با خط میخی نوشته شده است.

خط و زبان ایران باستان در یک نگاه:

ساسانیان	اشکانیان	هخامنشیان
زبان پارسی (پهلوی)		زبان پارسی باستان

دانش

ساختن بناهای عظیم و محکم، سدها، پل ها و ابزارها و وسایل مختلف زندگی که به دست ایرانیان ابداع شده، نشان می‌دهد که آنها با علوم گوناگونی چون ریاضی، هندسه، زمین‌شناسی، نجوم و پزشکی ... آشنا بوده‌اند.

علم نجوم: ایرانیان باستان در علم نجوم پیشرفت کرده و با سنجش و تعیین زمان به خوبی آشنا بودند و چون برای فعالیت‌های کشاورزی که در فصول خاصی از سال انجام می‌گرفت به تقویم نیاز داشتند، تقویم خورشیدی (شمسی) را به وجود آوردند و سال را به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم کردند و پنج روز پایانی سال را جداگانه به‌حساب آوردند. این تقویم از کم نظیرترین تقویم‌های دنیا است.

علم پزشکی: ایرانیان در پزشکی نیز پیشرفت کرده بودند و خواص درمانی گیاهان را می‌شناختند.

نکته: در بخشی از کتاب اوستا از سه نوع **پزشک جراح**، **پزشک معمولی** و **پزشک دعا** که با دعای مقدس باطن افراد را درمان می کند، نام برده شده است.

مدارس پزشکی جندی شاپور: در دوره ساسانیان، شاپور ساسانی در شهر جندی شاپور (در خوزستان کنونی) مدرسه‌های پزشکی و بیمارستانی تأسیس نمود که یکی از قدیمی‌ترین مدارس پزشکی جهان به‌شمار می‌روند. او از دانشمندان و استادان برجستهٔ دیگر کشورهای آن روز نیز برای تدریس در این دانشگاه دعوت می‌کرد. در این مدرسه بزرگ علاوه بر پزشکی، نجوم، ریاضیات، موسیقی، شیمی (کیمیاگری) و ... تدریس می‌شد.

هنر

در عصر باستان، صنعتگران و هنرمندان آثار بسیار زیبا و ظریفی به‌وجود آوردند. آنها در رشته های گوناگون چون سفالگری، پارچه‌بافی، قالی‌بافی، فلزکاری، چرم‌سازی، زرگری، کاشی کاری، سنگ‌بُری، حجاری، قلم‌زنی، منبت‌کاری، موسیقی، نقاشی و ... مهارت داشتند.

معماری

ایرانیان با توجه به شرایط آب و هوایی و مصالحی که در منطقه آنها بود، خانه‌های خود را از سنگ، چوب و خشت می‌ساختند.

با تأسیس امپراتوری‌های بزرگ و ساختن شهرها ⟵ به تدریج بناهای بزرگ و با شکوهی چون کاخ‌ها، آرامگاه‌ها و آتشکده‌ها ساخته شدند.

بناهای مشهور در ایران باستان:

بناهای مشهور ایران باستان	شهرت جهانی از نظر وسعت و عظمت
هگمتانه، پاسارگاد، تخت سلیمان، طاق بستان، طاق کسری	تخت جمشید

جملات زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.

۱. زبان ایرانیان در دورهٔ هخامنشیان، «.....» و در عصر اشکانیان و ساسانیان، «.....» بود.

۲. طبق قانون اساسی، استفاده از زبان‌های ..... و ..... در مطبوعات و رسانه‌های گروهی در کنار زبان فارسی آزاد است.

۳. در زمان .....، ایرانیان خط میخی را از اقوام بین النهرین اقتباس کردند.

۴. در دورهٔ ساسانیان، شاپور ساسانی در شهر ..... مدرسه‌های پزشکی و بیمارستان تأسیس نمود.

۵. با تأسیس ..... و ..... به تدریج بناهای بزرگ و با شکوهی چون کاخ‌ها ساخته شدند.

درست یا نادرست بودن هر یک از عبارت‌های زیر را تعیین کنید.

	درست	نادرست
۱. اساس گسترش دانش و هنر مردم ایران باستان، دین و زبان بوده است.	☐	☐
۲. زبان فارسی دری در دوره اسلامی رواج یافت.	☐	☐
۳. کتیبه‌های به جامانده از دورهٔ هخامنشیان در بیستون و تخت جمشید با خط میخی نوشته شده است.	☐	☐
۴. در شاهنامه از سه نوع پزشک نام برده شده است.	☐	☐

پاسخ صحیح را با گذاشتن علامت (✓) در داخل ☐ مشخص کنید.

۱. زبان و خط ایرانیان در دورهٔ هخامنشیان چه بود؟

الف) پارسی باستان - پهلوی ☐ ب) فارسی دری - میخی ☐

ج) فارسی دری - پهلوی ☐ د) پارسی باستان - میخی ☐

۲. «زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است» اشاره به کدام اصل قانون اساسی دارد؟

الف) اصل پانزده ☐ ب) اصل بیست و دو ☐ ج) اصل پنجاه و یک ☐ د) اصل ده ☐

۳. ایرانیان باستان کدام نوع تقویم را به وجود آوردند؟

الف) تقویم قمری ☐ ب) تقویم خورشیدی ☐ ج) تقویم میلادی ☐ د) تقویم جلالی ☐

۴. قدیمی‌ترین مدرسه پزشکی جهان را چه کسی تأسیس کرد؟

الف) اردشیر بابکان ☐ ب) انوشیروان ☐ ج) شاپور ساسانی ☐ د) خسرو پرویز ☐

۵. کدام بنا از نظر معماری، وسعت و عظمت، شهرت جهانی دارد؟

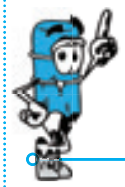
الف) طاق بستان ☐ ب) طاق کسری ☐ ج) هگمتانه ☐ د) تخت جمشید ☐

۶. کتیبه‌های به جامانده در تخت جمشید در زمان هخامنشیان با چه نوع خطی نوشته شده است؟

الف) پهلوی ☐ ب) تصویری ☐ ج) میخی ☐ د) آرامی ☐

۷. کدام تمدن ایران باستان قبل از آریایی‌ها، صاحب خط بودند؟

الف) تمدن ایلام ☐ ب) تمدن آشور ☐ ج) تمدن شهر سوخته ☐ د) تمدن بابل ☐

رابطه بین گزینه‌ها را با فلش به یکدیگر متصل کنید.

(الف)	(ب)
زبان دورهٔ اسلامی	فارسی دری
خط دورهٔ هخامنشی	پارسی میانه
خط دورهٔ اشکانیان	خط پهلوی
زبان دورهٔ هخامنشیان	پارسی باستان
زبان دورهٔ ساسانیان	خط میخی

به سوالات زیر پاسخ کامل دهید

۱. اساس گسترش دانش، هنر و معماری در تمدن ایران باستان چه بود؟ .....

۲. زبان فارسی در دوره‌های مختلف چه تغییراتی کرده است؟

.....

۳. نام زبان‌های دوره‌های ایران باستان را بنویسید.

زبان دورهٔ هخامنشیان	زبان دورهٔ اشکانیان و ساسانیان	زبان دورهٔ اسلامی	زبان رسمی امروز
«.....»	«.....» یا «.....»	«.....»	«.....»

۴. اصل ۱۵ قانون اساسی درباره زبان و خط فارسی چه گفته است؟

.....

۵. در مورد خط میخی در دوره هخامنشیان به این پرسش‌ها پاسخ دهید.

الف) این خط را از چه کسانی اقتباس کردند؟ .....

ب) کدام آثار این دوره به خط میخی نوشته شده است؟ .....

۶. خط پهلوی در چه سلسله‌هایی در ایران باستان رایج بود؟

.....

۷. وجود بناهای عظیم و محکم، نشان دهنده پیشرفت و آشنایی ایرانیان باستان در کدام دانش‌ها است.

۱. ..... ۲. ..... ۳. ..... ۴. ..... ۵. .....

۸. نمودار را کامل کنید.

ساسانیان و اشکانیان — هخامنشیان

خط ..... — خط .....

۹. چرا ایرانیان موفق به اختراع تقویم شدند؟ این تقویم چه نام داشت؟

.....

۱۰. در مورد دانش ایران باستان به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

الف) در کتاب اوستا به چند نوع پزشک اشاره شده است؟ نام ببرید. .....

ب) کدام پزشک نام برده شده در اوستا، باطن افراد را درمان می‌کرد؟ .....

ج) قدیمی‌ترین مدرسه پزشکی جهان در کجا و در زمان کدام پادشاه تأسیس شده بود؟ کدام رشته‌ها در آنجا تدریس می‌شد؟

.....

۱۱. ایرانیان باستان در کدام رشته‌های هنر مهارت داشتند؟ نام ببرید.

۱. ..... ۲. ..... ۳. ..... ۴. ..... ۵. .....

۱۲. به سؤالات زیر در مورد معماری ایران باستان پاسخ دهید.

الف) در معماری از چه مصالحی استفاده می‌شد؟ .....

ب) چه عواملی باعث گردید به تدریج بناهای بزرگ و با شکوهی در ایران باستان ساخته شود؟

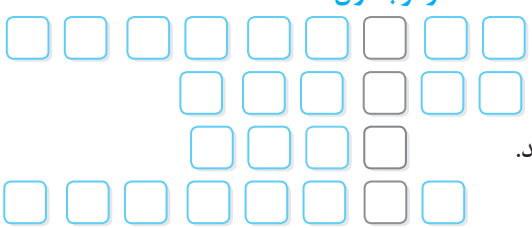
۱. ..... ۲. .....

د) بناهایی که پیشرفت ایرانیان را در معماری نشان می‌دهد، نام ببرید. کدام یک شهرت جهانی دارد؟

بناهایی که پیشرفت ایرانیان را در معماری نشان می‌دهد	شهرت جهانی
۱. ..... ۲. ..... ۳. ..... ۴. ..... ۵. ..... ۶.	۱. .....

جدول

رمزجدول

۱. یکی از قدیمی‌ترین مدارس پزشکی جهان در این شهر بوده‌اند.
۲. نام دیگر رشته شیمی است.
۳. ایرانیان باستان در علم ..... پیشرفت کرده و با تعیین زمان به خوبی آشنا بودند.
۴. در این دوره خط پهلوی رایج بود.

رمز جدول: .....

من کیستم: در شهر جندی شاپور (در خوزستان کنونی) مدرسه‌های پزشکی و بیمارستانی تأسیس نمودم که یکی از قدیمی‌ترین مدارس پزشکی جهان به شمار می‌روند. (.....)